

НОВІ ГЕОПОЛІТИЧНІ РЕАЛІЇ ДЛЯ НАТО, ЗАФІКСОВАНІ В МАДРИДСЬКІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ, ТА МАЙБУТНЄ МІСЦЕ УКРАЇНИ В ЦИХ РЕАЛІЯХ ЯК БЕЗПЕКОВОГО ЩИТА ЄВРОПИ

Авторська група:

Володимир Солов'ян, Юрій Пойта

I. ОЦІНКА СТАНОВИЩА

Одним з головних підсумків Мадридського саміту НАТО стало ухвалення Стратегічної концепції НАТО. Нинішня редакція Стратегічної концепції є восьмою в історії Альянсу. Даний документ містить оцінку безпекових викликів, окреслює основні параметри стратегічного планування та засоби протидії ризикам в середньостроковій перспективі.

Нова Стратегічна концепція визначає три основоположних завдання Альянсу, а саме: стримування і оборона, запобігання і врегулювання криз та безпека шляхом співпраці. Ці параметри діяльності віддзеркалюють головні завдання попередньої Стратегічної концепції НАТО від 2010 року, серед яких були: колективна безпека, кризовий менеджмент та кооперативна безпека. Втім змістовно нова Стратегічна концепція фіксує цілий ряд суттєвих змін в оцінці Альянсом безпекового середовища та підходів до реагування. В основі нової Стратегічної концепції лежить спроба дати системну відповідь на виклики, які перед Альянсом ставить нинішня криза міжнародних відносин, спричинена спробою авторитарних режимів підірвати існуючий світоустрій. Тому, у відповідності до Концепції, основним джерелом загроз для Альянсу є ревізіоністська зовнішня політика Росії та Китайської Народної Республіки.

Прикметно, що Стратегічна концепція стала першим програмним документом НАТО з початку поточного етапу війни Росії проти України, в якому Кремль ставить за мету зруйнувати єдність Заходу та силою встановити зону свого геополітичного контролю. Нова Концепція констатує ризик залучення третіх країн у бойові дії (окрім Білорусі, яка з 24 лютого бере участь у війні в статусі союзниці Росії). Справді, ми не можемо

виключати сценарій війни, за якого Росія спробує діяти в рамках парадигми «ескалація для деескалації», що передбачатиме втягування у існуючий гарячий конфлікт країн-партнерів або ж навіть безпосередньо країн НАТО. Паралельно Кремль провокуватиме збройні конфлікти в різних регіонах світу. Для НАТО особливі ризики становить міжетнічні зіткнення в Західних Балканах та активізація бойових дій на Близькому Сході та в Північній Африці, що спричинить посилення потоку мігрантів до західноєвропейських країн, створить напругу на кордонах країн-членів. Також невдовзі після виходу Мадридського саміту НАТО відбулось безпрецедентне за останні два десятиліття загострення проблематики Тайваню, тож положення Концепції щодо КНР набувають особливої актуальності.

В нових реаліях для НАТО важливо не лише забезпечити безпеку усіх країн-членів, але й долучитись до формування нової системи координат регіональної та світової політики. Тож Стратегічна концепція, попри рамковий характер, варта нашої уваги, оскільки є виразним зліпком колективної думки членів НАТО в умовах найбільшої з часів Другої світової війни на Європейському континенті. Зважаючи на це, доцільно детальніше поглянути на інтерпретацію Альянсом ролі Росії та КНР в системі міжнародних відносин.

Оцінка ситуації - Росія як головна загроза

В новій Стратегічній концепції НАТО Росію визнано найбільш значною та прямою загрозою миру і стабільності в євроатлантичному регіоні. Більш того, відзначається, що у зв'язку з агресивною зовнішньою політикою Кремля виникає «вірогідність нападу, здатного порушити суверенітет і територіальну цілісність держав – членів Альянсу»¹.

Автори Концепції не мають жодних ілюзій стосовно того, що Москва й надалі вдаватиметься до гібридних практик дестабілізації внутрішньополітичної ситуації в країнах-членах, підриву довіри між урядами. В цьому контексті документ визначає пріоритетом діяльності Альянсу посилення трансатлантичної єдності та здатності до швидкого і злагодженого реагування на гібридні загрози. В той же час положення Стратегічної концепції доволі побіжно окреслюють потенційні виміри застосування гібридних практик з боку недружніх акторів. Згідно бачення НАТО, засоби гібридної війни застосовуються в політичній, економічній, енергетичній та інформаційній площинах. Однак документ не конкретизує алгоритм реагування Альянсу у відповідь на комбіноване поєднання конвенційних засобів як елементу гібридної інтервенції, які Росія застосовувала проти України з 2014 року. Зазначимо, що дані ризики зростають

¹ NATO 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept/>

для Альянсу з огляду на приєднання Фінляндії, внаслідок чого спільний кордон НАТО та Росії збільшиться на понад 1200 км.

Подальший розвиток та поглиблення отримав концепт опірності. В новій Стратегічній концепції значна увага надається формуванню інтегрованого підходу до створення опірності Альянсу як наступного етапу розвитку національної опірності. Зокрема, планується виявляти та пом'якшувати вразливості і залежності, у тому числі щодо критичної інфраструктури, ланцюгів поставок та систем охорони здоров'я. Також відзначається необхідність посилити енергетичну безпеку. Таким чином НАТО фіксує свою залученість до мінімізації наслідків енергетичного шантажу Москви. З огляду на це, особливої актуальності набуває взаємодія з ЄС. НАТО розглядає ЄС як унікального партнера, відзначає значимість розвитку спроможностей європейської оборони².

Окрема увага в Стратегічній концепції приділена забезпеченню свободи судноплавства, убезпечення морських торговельних маршрутів і гарантування безпеки основних шляхів сполучення. В документі окреслюється перспектива протистояння з Росією в регіоні Крайньої Півночі. До потенційно загрозливих питань можемо віднести спір довкола приналежності підводного хребта Ломоносова (розширення меж континентального шельфу у Північному Льодовитому океані), на який, окрім Росії, претендують Канада та Данія, а також морську діяльність Росії поблизу норвезького архіпелагу Шпіцберген.

Інший потенційно небезпечний район, на який вказує нова Концепція - Північна Атлантика. В даному випадку увага НАТО концентрується на так званому GIUK-проході (акваторія між Гренландією, Ісландією та Сполученим Королівством). Стратегічне значення цих вод – константа часів Холодної війни. Оскільки більшість нових і модернізованих військово-морських (особливо підводних) засобів Росії розгорнуто в складі Північного флоту, район, через який можливе проникнення російських субмарин до Атлантики, надалі залишатиметься у фокусі командування НАТО.

Також в контексті безпеки судноплавства в Стратегічній концепції згадується Середземне море. Попри затяжну війну в Україні, Росія намагатиметься зберегти присутність в Сирії. Логістичними воротами Росії на Близькому та опорним пунктом для створення напруги в акваторії Східного Середземномор'я залишається військово-морська база в Тартусі, що на сирійському узбережжі.

² Hanna Ojanen. NATO and the EU's Strength Lies in Their Unity. URL: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/87403>

В той же час, за нашою оцінкою, недостатня увага приділена Чорному морю. Нова Концепція не пропонує стратегічних візій політики НАТО стосовно Чорного моря. Натомість в документі Чорноморський регіон згадується у зв'язці із Західними Балканами. Обидва регіони мають стратегічне значення для Альянсу – стверджується в Концепції. Тож, судячи з положень документу, Чорноморський регіон розглядається як простір демократичного транзиту і партнерства з Грузією, Молдовою та Україною. Однак положення конвенції не конкретизуються в площині стримування політики милітаризації регіону, яку РФ послідовно проводить з часу анексії Криму. Ймовірно, така позиція Альянсу пов'язана з політикою Туреччини, яка вважає своїм зовнішньополітичним пріоритетом збереження контролю над Чорноморськими протоками через застосування механізмів конвенції Монтре.

Отож, враховуючи увагу, яка була приділена темі безпеки судноплавства, НАТО розглядає морський вимір як ймовірний театр протистояння з Росією. Така оцінка є цілком слушною з огляду на конфронтаційний характер нещодавно затвердженої Морської доктрини РФ³.

Військовий союз Росії з Білорусією також інтерпретується як виклик безпеці та інтересам НАТО. Можливість російських військ діяти з території Білорусі, користуючись її логістикою та військовою інфраструктурою, - джерело постійної небезпеки для країн Балтії та Польщі.

Окрім цього, в Концепції наводяться низка ризиків, стосовно яких Росія не називається прямо, проте вони повністю або частково є результатом її активностей. Зокрема, це виклики у кіберпросторі, до яких Стратегічна концепція зараховує спроби завдати шкоди критичній інфраструктурі, втрутитися у роботу державних служб, отримати доступ до розвідувальних даних, присвоїти інтелектуальну власність і перешкодити проведенню військових заходів.

Також до опосередкованих загроз з боку Росії можемо зарахувати обмеження доступу і свободу діяльності у космосі. Слід відзначити, що у новій Концепції вперше передбачається можливість застосування колективних сил Альянсу, посиляючись на статтю 5 Північноатлантичного договору у випадках, коли зловмисні кібердії або ворожі операції в космосі здатні досягти рівня збройного нападу. Такі положення Концепції вказують на занепокоєність НАТО у зв'язку з випробуваннями Росією протисупутникових систем озброєнь⁴.

³ Путин утвердил новую Морскую доктрину России. URL: <https://www.dw.com/ru/putin-utverdil-novuu-morskuu-doktrinu-rossii/a-62661821>

⁴ Россия сбила спутник в ходе испытания противоспутниковой ракеты. URL: <https://www.svoboda.org/a/vponedeljnik-v-rossii-ispytana-raketa-unichtozhivshaya-svoy-sputnik/31562942.html>

Ще одним виміром, в якому країни НАТО вбачають ризики з боку Росії є зміна клімату. Війна в Україні засвідчила, що Росія не цурається використання екологічного терору як елемента тиску на противника. Водночас для країн НАТО особливої актуальності набуває екологічна безпека Крайньої півночі та Арктики внаслідок виходу Росії з традиційних майданчиків, зокрема Арктичної ради, в рамках яких країни-члени Альянсу та Росія узгоджували спільну політику в сфері охорони природних ресурсів. Іншим прикладом деградації ситуації є припинення Російсько-Норвезької комісії про співробітництво у сфері ядерної та радіаційної безпеки⁵. Ініціатором такого кроку була саме російська сторона, тож не виключено, що Москва спробує використати безпеку зберігання ядерних відходів як важіль впливу на Данію, Норвегію та Фінляндію.

Війна в Україні засвідчила диспаритет між силами НАТО та Росії у конвенційних засобах. Втім для більшості стратегів Заходу це не є приводом для надмірного оптимізму, оскільки у випадку прямої конфронтації зростає ризик застосування Росією ядерного арсеналу. Москва послідовно застосовує ядерний шантаж в рамках «силової дипломатії». В новій Концепції Альянс констатував, що порушення та вибіркоче виконання Російською Федерацією її обов'язків і зобов'язань у галузі контролю над озброєннями спричинили погіршення загального ландшафту безпеки. Тому Стратегічна концепція уточнює ключові принципи політики ядерного стримування НАТО. Зокрема, в документі підкреслюється, що основу ядерної безпеки Альянсу складають стратегічні ядерні сили США, включно з американською ядерною зброєю передового базування в Європі.

З огляду на це, значної уваги варті ініціативи щодо відбудови системи контролю над озброєннями, які висуватиме американська адміністрація. Наразі Москву і Вашингтон пов'язує остання з діючих угод у сфері контролю над озброєннями - Договір про стратегічні наступальні озброєння (ДСНО). В січні 2021 року президенти Росії та США домовилися про продовження дії угоди на п'ять років, до 2026 року, а згодом запустили двосторонній «діалог зі стратегічної стабільності», метою якого мало стати вироблення нового договору або серії договорів на зміну ДСНО. Після повномасштабного російського вторгнення відповідні контакти були згорнуті, однак, враховуючи затяжний характер конфлікту, не виключено, що Вашингтон розгляне різні сценарії повернення Росії за стіл переговорів щодо контролю стратегічних озброєнь. В той же час, у своїй промові на десятій оглядовій конференції з виконання Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), президент Джо Байден відзначив важливість

⁵ Russia pauses nuclear safety cooperation with Norway in the north. URL: <https://thebarentsobserver.com/en/nuclear-safety/2022/06/russia-pauses-nuclear-safety-cooperation-norway-north>

залучення Пекіна до процесу контролю над озброєннями⁶. Таким чином адміністрація Джо Байдена орієнтована на тристоронні переговори у форматі США—РФ—КНР. Втім, враховуючи взаємний брак довіри у відносинах з Москвою та Пекіном, Білий дім не зможе реалізувати амбітну програму у даній сфері до президентських виборів 2024 року. Усвідомлюючи це, у Вашингтоні зосередяться на програмі-мінімум - збереженні існуючого статусу-кво у засобах доставки та також запобіганні розповсюдження ядерної зброї.

Враховуючи зазначене, Стратегічна концепція НАТО пропонує неконфронтаційний підхід до врегулювання протиріч з Росією: зазначається, що Альянс «не прагне до конфронтації та не становить загрози для РФ»⁷. Важливим елементом цього підходу визнано збереження контактів з керівництвом РФ та підвищення прозорості для запобігання випадкових інцидентів через брак інформації про наміри іншої сторони. При цьому слід відзначити, що в Стратегічній концепції відсутні пункти, які можна було би потрактувати як спробу завуальовано запропонувати компроміс з урахуванням так званих вимог «гарантій безпеки», які Кремль виклав на стіл в грудні минулого року.

Оцінка ситуації – Китай як довгострокове джерело викликів

В Стратегічній концепції було значно актуалізовано питання, пов'язані з КНР, яка була визначена як системний виклик євроатлантичній безпеці Альянсу. В переліку конкретних дій, що спрямовані проти держав-членів НАТО, згадуються так звані «авторитарні суб'єкти», «стратегічні конкуренти», які, очевидно також мають відношення до КНР⁸.

Зазначений підхід НАТО до Китаю значно контрастує із чинним станом відносин України з КНР, який має статус «стратегічного партнерства»⁹. Враховуючи загострення стратегічної конкуренції між США та Китаєм, євроатлантичні прагнення України, аспекти позиції Китаю до російсько-української війни¹⁰, виникає необхідність корекції зовнішньополітичних підходів України відповідно до підходів НАТО, а також із врахуванням викликів з боку Китаю, що можуть бути актуальними і для України.

Згідно з Концепцією, метою Китаю є збільшення своєї глобальної присутності і поширення зони впливу, для чого він застосовує «широкий спектр політичних,

⁶ President Biden Statement Ahead of the 10th Review Conference of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/08/01/president-biden-statement-ahead-of-the-10th-review-conference-of-the-treaty-on-the-non-proliferation-of-nuclear-weapons/>

⁷ NATO 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept/>

⁸ NATO 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept/>

⁹ МЗС України. Політичні відносини між Україною та Китаєм. URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/185-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>

¹⁰ Чинна позиція КНР щодо російсько-української війни більшістю провідних експертів оцінюється як «проросійсько-нейтральна», в російських експертних колах її називають «дружною до Росії нейтральністю»

економічних і військових засобів», при цьому не розголошуючи свою стратегію, наміри і плани нарощування військової сили¹¹.

Узагальнимо аспекти діяльності Китаю, що спрямовані проти держав-членів та шкодять безпеці Альянсу:

- гібридні і кібернетичні операції, поширення конфронтаційної риторики та дезінформації.
- спроби встановлення контролю над ключовими технологічними і промисловими галузями, критичною інфраструктурою, а також матеріалами стратегічного значення і ланцюгів постачання іноземних держав.
- використання економічних важелів для створення стратегічної залежності і збільшення свого впливу.
- намагання зруйнувати заснований на правилах міжнародний порядок, зокрема у космосі, кіберпросторі і в морській галузі.
- поглиблення стратегічного партнерства з Росією, та їхні спільні зусилля, спрямовані на руйнування міжнародного порядку заснованого на правилах, що суперечить цінностям та інтересам Альянсу.
- намагання спричинити розкол всередині Альянсу.
- швидке нарощування Китаєм свого ядерного арсеналу та розробка більш досконалих систем доставки ядерної зброї, що здійснюється непрозоро, та «без сумлінної участі в механізмах контролю над озброєннями та зменшення ризиків»¹².

Також в Концепції наводяться низка застережень, в яких Китай не називається прямо, проте вони, ймовірно, повністю або частково відносяться до Китаю. Зокрема, це стосується поширення авторитаризму та діяльності «авторитарних суб'єктів», що становлять виклик для інтересів, цінностей і демократичному способу життя членів Альянсу, вдосконалюють звичайні озброєння, ракетний і ядерний потенціал, порушуючи при цьому міжнародні норми і зобов'язання.

Понад те, так звані «стратегічні конкуренти»¹³, посилюючи свої технологічні можливості, можуть підірвати цивільну і військову інфраструктуру, ослабити оборону і завдати шкоди безпеці Альянсу. Вони здійснюють зловмисну діяльність у кіберпросторі і космосі, поширюють дезінформацію, вдаються до економічного тиску з головною метою підриву багатосторонніх норм і інституцій, поширити авторитарні моделі управління. Для цього «стратегічні конкуренти» та зловмисники використовують відкритість, взаємопов'язаність і діджиталізацію суспільств країн-членів Альянсу, втручаються в демократичні процеси країн Альянсу, застосовують гібридну тактику та кібернетичні атаки, намагаються завдати шкоди критичній інфраструктурі НАТО, отримати доступ до розвідувальних даних, присвоїти інтелектуальну власність, яка створює загрози безпеці громадян країн-членів Альянсу.

¹¹ NATO 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept/>

¹² NATO 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept/>

¹³ NATO 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept/>

II. ПРОГНОЗИ/ПЕРСПЕКТИВИ

НАТО зміцнюватиме оборону і безпеку своїх членів, реагуватиме на системні виклики євроатлантичній безпеці з боку РФ та Китаю; вдосконалюватиме спільну обізнаність із ситуацією; підвищуватиме стійкість і готовність, а також захист від силових практик Росії та КНР у міжнародних відносинах, намаганнях посіяти розбрат всередині Альянсу; захищатиме спільні цінності, засновані на міжнародному праві.

В рамках розвитку концепції опірності НАТО вдосконалюватиме логістичні механізми та модернізацію інфраструктури, що дасть змогу забезпечувати оперативне підкріплення будь-якого члена Альянсу. На конвенціональному рівні НАТО реалізовуватиме ці завдання шляхом забезпечення технологічної першості у сфері озброєнь, систем зв'язку та розвідки. З метою конвенційного стримування Росії на саміті НАТО в Мадриді було анонсоване суттєве збільшення чисельності розгорнутих на в Європі військ. З наступного року близько 300 тис. військовослужбовців по всьому континенту будуть приведені до стану високої готовності на випадок загрози з боку Росії (нині Сили реагування НАТО становлять 40 тис.).

Помітною новелою Стратегічної концепції можна вважати намір збільшити потужності об'єднаної системи протиповітряної та протиракетної оборони. Також відкрито заявлено про активізацію статті 5 Північноатлантичного договору у випадку ворожих дій в кіберпросторі, космосі чи гібридних операцій, якщо вони матимуть наслідки, що прирівнюватимуться до збройного нападу.

В контексті протистояння з Росією та КНР Стратегічна концепція особливу увагу приділяє забезпеченню безпеки на морі, свободи судноплавства, підтримання морських торговельних маршрутів. Зазначене є особливо актуальним у зв'язку з милітаризацією Росією акваторії Чорного моря. Водночас відсутність нової редакції Морської стратегії Альянсу (остання версія виходила в 2011 році) та відсутність єдиної політики НАТО щодо безпеки Чорного моря вказує на суттєві прогалини у плануванні цієї роботи зі сторони Альянсу.

Дії КНР в Південно- та Східнокитайському морі спрямовані на одноосібний перегляд існуючих морських кордонів, будівництво штучних островів на самопроголошених територіях, створення зони A2AD та зміну статусу-кво в регіоні¹⁴. У цьому аспекті НАТО поглиблюватиме діалог і співпрацю із новими й наявними партнерами в Індо-Тихоокеанському регіоні з метою реагування на трансрегіональні виклики і забезпечення спільних інтересів у галузі безпеки.

Також актуальним для НАТО залишатиметься тісна координація з ЄС для спільної протидії гібридним загрозам євроатлантичній безпеці з боку Росії та КНР. В той же час НАТО залишатиметься відкритим для конструктивних контактів з Москвою та Пекіном з метою уникнення ненавмисних інцидентів та підтримання стратегічної стабільності.

¹⁴ Territorial Disputes in the South China Sea. Center for Preventive Action. URL: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/territorial-disputes-south-china-sea>

Місце України в Стратегічній концепції НАТО

Відносини Україна-НАТО потребують нових підходів в умовах війни. В Стратегічній концепції стверджується, що «Сильна і незалежна Україна є вкрай важливою для стабільності на євроатлантичному просторі». Важливо також, що нова концепція Альянсу, попри зміну безпекової обстановки, підтверджує політику відкритих дверей, зокрема рішення Бухарестського саміту Альянсу 2008 року, для України та Грузії.

На практиці дані положення контрастують з реальними діями Альянсу та заявами ряду західноєвропейських лідерів, які дезавуюють євроатлантичні перспективи України. Напередодні та після повномасштабного вторгнення НАТО проявляє показову пасивність в практичній підтримці нашої країни – основні об'єми допомоги надходять через домовленості на рівні двосторонніх відносин України з країнами-членами. Така стратегія НАТО цілком закономірна, враховуючи окрему позицію деяких країн-членів та бажання unikнути прямого зіткнення з Росією.

Іншим фактором, що сковує НАТО в питанні інтеграції України, є небажання чинити вплив на хід переговорів між Києвом та Москвою. Уже з перших раундів цих переговорів відмова України від членства в Альянсі виникла як допустимий компроміс з українського боку. Тож нині в НАТО усвідомлюють, що майбутній формат і динаміка відносин Україна-НАТО залежатиме від результату війни.

Що ж до політики відносно КНР, Україна, як країна, що декларує мету набуття членства в Альянсі повинна: а) утримуватись від будь-яких дій, які надають можливість Китаю створювати вищеперераховані виклики для Альянсу; б) привести свої підходи стосовно Китаю у відповідність до геополітичної обстановки, власних національних інтересів та бачення і Стратегії НАТО.

III. ВИСНОВКИ

Загалом, в Концепції були актуалізовані виклики з боку Росії та Китаю, перераховані конкретні дії, які загрожують Альянсу. Це говорить про досягнення консенсусу між країнами-членами НАТО щодо спільного бачення місця Росії та Китаю в архітектурі безпеки. Зазначене формуватиме основу для подальших дій НАТО щодо Москви та Пекіну в кібернетичній, інформаційній, економічній, технологічній та військовій сферах.

Використані джерела

1. NATO 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept/>
2. Hanna Ojanen. NATO and the EU's Strength Lies in Their Unity. URL: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/87403>
3. Путин утвердил новую Морскую доктрину России. URL: <https://www.dw.com/ru/putin-utverdil-novuu-morskuu-doktrinu-rossii/a-62661821>
4. Россия сбила спутник в ходе испытания противоспутниковой ракеты. URL: <https://www.svoboda.org/a/v-ponedeljnik-v-rossii-ispytana-raketa-unichtozhivshaya-svoy-sputnik/31562942.html>
5. Russia pauses nuclear safety cooperation with Norway in the north. URL: <https://thebarentsobserver.com/en/nuclear-safety/2022/06/russia-pauses-nuclear-safety-cooperation-norway-north>
6. President Biden Statement Ahead of the 10th Review Conference of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/08/01/president-biden-statement-ahead-of-the-10th-review-conference-of-the-treaty-on-the-non-proliferation-of-nuclear-weapons/>
7. МЗС України. Політичні відносини між Україною та Китаєм. URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/185-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>
8. Territorial Disputes in the South China Sea. Center for Preventive Action. URL: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/territorial-disputes-south-china-sea>

© New Geopolitics Research Network

Авторська група:

Володимир Солов'ян, Юрій Пойта

New Geopolitics
Research Network

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства закордонних справ України.

New Geopolitics Research Network

Е-пошта: info@newgeopolitics.org

<https://www.newgeopolitics.org/>